

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

от доц.д-р Лора Мутишева

ТЕМА: РОЛЯТА НА ПЕСЕНТА В ТЕАТРАЛНИЯ СПЕКТАКЪЛ

Автор: Теменуга Динкова Первазова; Научен консултант: проф. Диляна Мичева
Катедра: „Сценична реч“, факултет „Сценични изкуства“, Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“

Предложеният за обсъждане труд, заедно с приложената информация към него, покрива необходимите изисквания, което позволява неговото разглеждане по същество.

Обемът на изследването е 170 страници, които включват увод, три съдържателни глави и заключение, в това число и списък на използваната литература. Приложени са: автобиография, списък с публикации, справка за приносите и автореферат. Проблемите са разгледани в два аспекта – теоретичен и практически. Броят на литературните източници е 115, от които 91 на кирилица и 24 на латиница. Броят на снимките, използвани за онагледяване на примерите е 50.

Теменуга Первазова завършва Средно Музикално Училище „Христина Морфова“ със специалност „Пиано и пеене“ през 1999г. Същата година е приета в НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ в бакалавърската специалност „Актьорство за музикален театър“ – с худ. ръководител доц. Елена Цикова и проф. д-р. Румен Цонев. Магистърската ѝ степен е отново в НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ - ОТКТ с худ. ръководител проф. Румен Рачев, а от 05.01.21г. е докторант в самостоятелна форма на обучение в НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ към катедра „Сценична реч“ с научен консултант проф. Диляна Мичева.

От 2018г. Теменуга Первазова е асистент-преподавател по вокално обучение в НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ и работи като част от екипите на актьорски класове ръководени от проф. Снежина Танковска, проф. д-р Ивайло Христов, проф. Румен Рачев. Има над 15 театрални роли, над 7 роли в киното, както и участия в български телевизионни сериали („Седем часа разлика“, „Връзки“, „Забранена любов“ и др.). След завършването си работи 2 години като актриса в ДТ „Гео Милев“, гр. Стара Загора, след което става част от трупата на театър „Искри и сезони“, гр. София, където работи и до ден днешен.

Важен факт от биографията на Теменуга Первазова е срещата ѝ с доц. Елена Цикова и проф. д-р Румен Цонев - изключителни педагози и професионалисти, оставили трайна следа в българския (и не само) театър. Имам честта да съм се срещала с доц. Елена Цикова и да съм работила активно с проф. Румен Цонев и не крия, че често благородно завиждах на колегите

от този последен клас “Актьорство за музикален театър” за шанса им да работят с такива светила.

Моите наблюдения към педагогическата дейност на Теменуга Первазова са предимно косвени - студентите, с които общувам са възхитени от методите ѝ на работа, отдадеността и отговорността, с които присъства в академичния живот. Нерядко съм била свидетел и на извънредните ѝ срещи със студенти - ясен знак, че мотивацията ѝ е висока, и че приема професията си като мисия, а не като обикновена работа (което е и общото между всички преподаватели в НАТФИЗ, а може би и разликата с много други висши училища). Ръководителите на класовете, с които работи са изключително доволни от развитието на студентите им, а вещата ръка на проф. Диляна Мичева ѝ оказва безусловна подкрепа в професионалното ѝ развитие.

В предложения дисертационен труд Теменуга Первазова полага следните **цели**:

1. Да се запознаят студентите с интеграционните процеси, закономерности и принципи в изграждането на музикално – театралната форма, в която песента е изведена като равностоен компонент.
2. Да се посочат изразните средства в песен и слово, тяхното взаимопроникване в сценичното действие.
3. Да се представи приложението на вокалните и вокално – инструментални жанрове в театралния спектакъл.
4. Да се анализира ролята на песента в изграждането на говорно – певческата характеристика на сценичния персонаж.
5. Да се представи песента в ново измерение в театралния спектакъл – пространство и светлина.

Предмет на дисертацията е музикалното обучение на актьора и изграждане на технически умения на актьорите в постигане на говорно – певческа характеристика на персонажа.

Обект на изследването е ролята на песента в театъра на антична Гърция, песента компонент в изграждането на художествения образ и драматургическата линия в театралния спектакъл.

За реализиране на целите и задачите на изследването Первазова прилага следните **методи**:

1. Анализ на съдържанието на специализирана литература (трудове на утвърдени български литературоведи, изкуствоведи, музиковеди, театроведи, педагози).
2. Педагогическо наблюдение върху процеса на музикалното, вокалното обучение на студенти от специалностите Актьорство за драматичен и Актьорство за куклен театър.

Още в **Увода** са поставени практико-приложните цели да дисертацията, които я правят достъпна и нужна на по-широк кръг аудитория, а именно:”Тя ще послужи в работата на студенти, преподаватели, режисьори в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, както и в други университети.” Запознавайки се с текста не мога да не се съглася с нейната теза: дисертацията има и стойността на помагало, което синтезира основни положения, обогатява теоретичните и практически познания на актьорите в различните подходи при изграждане на

говорно – певческата характеристика на сценичния персонаж и помага за цялостното израждане на образите в сценичното действие.

В Първа глава - „Историческото развитие на вокално и вокално – инструменталните жанрове в антична Гърция“- се разглеждат и систематизират музикално – театралните жанрове, в различните исторически периоди на гръцкия театър. Анализира се спецификата на тяхното приложение в различните музикално – театрални форми.

Первазова запознава аудиторията с различните вокални жанрове в древна Гърция (фолклорна епическа песен, песен - пантомима, лирика, елегия, ямб), като дава точна (без да е многословна) информация за възникването и функциите на всеки от изброените жанрове, посочени са и примери, които за мен бях изключително интересни. Проследено е развитието на трагедията и комедията и са разгледани “основни творци на гръцкото изкуство” - Есхил, Софокъл, Еврипид, Аристофан, Менандър. Главата завършва логично с “Музикалната култура на древна Гърция”, като по този начин аргументира и мотивацията на цялата първа глава, а до голяма степен и обяснява положените цели: театралната песен е основна част от театралния спектакъл и не може да бъде омаловажавана нейната функция, която датира от самото възникване на театъра. “Стихотворното слово в старогръцката поезия в началото на VI в. се явява в съчетание с ритмични движения и пеене. Песните са изпълнявани по време на жътва, мелене на зърното, изстискване на гроздето, предене, тъкане. Песента придружава всеки важен акт в живота.”

Във Втора глава „Методика“ са анализирани основните моменти в методическия процес – (теоретико – практически) в овладяването на изразните средства, музикалната форма на песента, работа с клавири и синбек.

Первазова синтезира ясно, категорично, с нагледни примери, в т.ч. и снимков материал, основните музикално-театрални изразни средства (динамика, темпо, ритъм, метрум, пауза, артикулация, интонация, тембър, хармония, полифония, мелодия и др.). Прави впечатление, че в дисертацията, Первазова мисли за широка аудитория - освен изброяване и запознаване с основните изразни средства, са дадени примерни упражнения, полезни и за студенти, и за педагози, посочени са примери, в голямата си част от познати за широк кръг аудитория песни.

В Аспекти на двуединството пеене-слово са аргументирани зависимостите и връзките между словото и песента: “„В двуединството пеене – слово съдържанието в текста проправя път към проникването в музикалното съдържание, музикалната изразност на мислите и чувствата, а мелодията на песента подсилва словесната идея и въздействие. Взаимопроникването на смисловото съдържание в текста с емоционалното въздействие на мелодията превръщат песента в естетически факт. Тяхното единство е фактор, който обуславя спецификата на песента и от който до голяма степен зависи нейното художествено въздействие.“

Разгледани са и музикалните форми на песента, основните компоненти на музикалния анализ. За пореден път се убеждавам, че всички музикални закони и принципи са приложими, нужни и смислоопределящи и за словесното действие. В този смисъл, текстът е полезен за всички специалисти по слово и за студенти, имащи интерес към задълбочаване на познанията си в областта.

Первазова поставя и основни положения при работата с акомпанимент (клавир и синбек), както и при изграждането на технически и изпълнителски умения на актьора, който пее

акомпанирайки си с музикален инструмент. Педагогическите насоки, които дава са важни, добре синтезирани и ясни - по този начин тя улеснява разбирането и провокира желанието на заинтересованите да надграждат и развиват познанията и уменията си, да разширяват и обогатяват арсенала си от изразни средства.

В Трета глава - “Песента – фактор в изграждането на музикално театралната форма”, Первазова разглежда Българската народна песен в нови музикални форми в творчеството на проф. Диляна Мичева, пространствените измерения на песента в театралния спектакъл, ролята на песента в изграждането на говорно- певческата характеристика на персонажа, песента като компонент от изграждането на сценичния образ, образният характер на вокалната музика в музикално - сценичните жанрове, вокалните и вокално – инструментални ансамбли в театралния спектакъл.

С много конкретни примери от песни, музикални прозведения и театрални спектакли е доказана за пореден път връзката слово-пеене, ролята на песента в изграждане на гласово-говорната характеристика на персонажа, както и в изграждането на цялостното внушение на спектакъла. “В работата върху ролята актьорът трябва да открие характеристиката на персонажа и да я представи, чрез собственото си тяло, глас, емоционалност. Говорно – певческата характеристика е част от партитурата на образа на персонажа, допълва неговото цялостно изграждане.” Первазова обръща внимание на приликите и разликите при работа с песен в кукления и в драматичния театър, спецификите при работа с кукла и песен: при работата с кукла и песен актьорът трябва да взема предвид и мащаба, пола, пропорциите, размера, характера, фиксираната физиономия на куклата докато изгражда словесно-певческата партитура на персонажа си. Обърнато е внимание и на различните жанрове и стилистики, изискващи специфично вокално-словесно присъствие: опера, мюзикъл, драматичен театър.

Една от най-интересните за мен части от текста на Первазова е тази, която се отнася до звуковите картини в спектакъла - **Звукова картина в театралния спектакъл.** “Звуковата картина дава простор на въображението и фантазията на актьорите в овладяването и използването на различни гласови регистри, наслагване на гласове и тяхното преплитане с музикални инструменти. Изграждането на **звуковата картина** изисква адекватна звукова образност на персонажите и музикалната среда на техните взаимоотношения. Не са малко случаите в съвременната театрална постановка, където актьорите изграждат живи **музикално театрални картини** чрез различни гласово-говорни интонации, речитативи, многогласно и акапелно пеене. Чрез тяхното съчетаване с тембрите на музикалните инструменти тъпан, тарамбука, гайда, окарина, кречетало, бърдуци, бухаи, флексатон, чанове, хлопки, свирки и др. се постига музикална среда, в която се развива сценичното действие и взаимодействията между персонажите.” Первазова посочва примери за различни звукови картини, изпълняващи смислоопределящи функции в спектакъла, както и основни принципи, по които се изгражда звукова картина: **от единство към множественост** (започва от един звук с постепенно натрупване, наслагване на звуци) обикновено цялото изграждане започва от динамика piano с постепенно засилване до forte; **от множественост към единство** - звуковата картина започва в силна динамика в богата звукова партитура. Постепенно с отпадането на отделните звуци се затихва до динамика piano , до пълно изчезване на звука.

В Заключението авторът посочва основните цели на дисертацията и избрания път за постигането им: “Аргументирано е доказано значението, спецификата на песента – равностоеен компонент в театралния спектакъл. Посочени са методи и подходи в изграждането на говорно – певческата характеристика на персонажите. Изведени са

принципите в изграждането на цялостен художествен образ – синтез от музикално – театралните изразни средства. Представени са композиционните подходи в изграждането на нови форми на народните песни в творчеството на проф. Диляна Мичева. Разгледани са принципите в изграждането на звукови картини в театралния спектакъл. В дисертационния труд е представено измерението на песента в пространство и светлина в театралния спектакъл.”

Като научни приноси на дисертация са посочени:

1. За първи път е представено изследване, свързано с „Ролята на песента в театралния спектакъл“.
2. Направен е исторически обзор и анализ на вокално и вокално – инструменталните жанрове и тяхното приложение в театъра на антична Гърция.
3. Представено е теоретично изследване и обяснение за практическото разрешаване на проблемите, които възникват при съчетаването на двата компонента в жанра песен – текст и мелодия.
4. За първи път се анализират принципите и закономерностите при изграждане на говорно – певческата характеристика на персонажа.
5. Представена е ролята на песента, като равностоен компонент в изграждането на цялостен художествен образ в театралния спектакъл.

Намирам за особено ценни и двете публикации на Т. Первазова: “Ролята на песента в изграждането на говорно-певческата характеристика на персонажа" в сп. Театър и "Образният характер на вокалната музика в музикално сценичните жанрове”(предстои да бъде публикувана в Годишника на НАТФИЗ за 2021г.)

Авторефератът, в обем от 56 страници, е подготвен в съответствие с академичните изисквания – аналитично представя основните положения от дисертационния труд; отбелязани са основните приносни моменти на проучването; наличен и пълният списък на използвана литература от български и чуждестранни източници.

Препоръки и въпроси:

- Мисля, че текстът се нуждае от сериозна коректорска и, на места, редакторска намеса.
- Авторът работи с много примери, което намирам за изключително достойнство на текста. Заедно с това една немалка част от примерите се отнася до спектакли, за които явно се предполага, че са известни на аудиторията. Смятам, че е нужно приложение, което да дава нужната информация за спектаклите (“Между небето и земята”, “Безсъние” и др.), техни записи или линк към такива, за да могат да бъдат разбрани в цялост дадените примери.

- Има използвани цитати, които не са преведени на български (Борухович, В.Г. – История древнегреческой литературы – Москва 1962). Смятам, че е нужен превод, така че нищо да не затруднява разбирането и осмислянето на текста.
- на места липсва причинно-следствена връзка в текста, а вместо това се работи на принципа на изброяване, на “струпване” на информация. Едно от основните изисквания към подобен тип текстове е способността за анализ и извличане на изводи от налична информация и моята препоръка е да се обърне повече внимание върху тази страна на текста.

В заключение

Предложеният дисертационен труд отговаря напълно на изискванията за приносен характер, демонстрира способност за задълбочено научно-изследователско мислене, има необходимите публикации. Изследването е цялостно и завършено. Като особена ценност следва да се изтъкне приложно-практическият характер на работата. Изтъкнатите приноси моменти ми дават основание да оценя положително дисертационния труд и да предложа на почитаемото Научно жури да присъди на **Теменуга Динкова Первазова** образователната и научна степен „доктор”.

ГЛАСУВАМ: ДА

гр. София

доц. д-р Лора Мутишева

08.05.2021 г.